

Sonata Kreutzer / Moartea lui Aleanin / Diavolul – Lev Tolstoi

CAPITOLUL I

Dar eu vă spun vouă că oricine se uită la o femeie, poftind la dansa, a și săvârșit păcatul preacurviei.

Matei V, 28

Călătorii se urcau neconținut în vagonul nostru pentru distanțe scurte sau coborau. Numai trei înși luaseră trenul odată cu mine din gara de plecare: o cucoană care fuma, nici frumoasă, nici tânără, trasă la față, cu o pălărioară pe cap și purtând un palton pe jumătate bărbătesc; tovarășul ei, un bărbat vorbăreț, cam de vreo patruzeci de ani, cu haine noi și îngrijite; și un domn care se ținea mereu la o parte, mic de statură, cu gesturi nervoase, de o vârstă incertă, cu niște ochi din cale afară de licăritori, nu foarte închiși la culoare, dar care îți captau atenția – ochi care se îndreptau cu vioiciune de la un lucru la altul.

Până în momentul de față, acest domn nu intrase în vorbă cu niciun tovarăș de drum, de parcă se ferea cu grijă să facă cunoștință cu ceilalți călători. Dacă i se vorbea, răspundea scurt și cu un ton brusc, uitându-se pe ferestre.

Izolarea lui mi se părea că-l copleșește. În mai multe rânduri am vrut să-i vorbesc, dar îndată ce privirile noastre se întâlneau, ceea ce se întâmpla deseori, căci eram față în față, se întorcea și își lua iar cartea ori privea pe fereastră afară.

Pe seară, la sosirea trenului într-o gară mare, domnul cu haine noi și îngrijite – un avocat, după cum am aflat după aceea – a coborât cu tovarășa lui de călătorie pentru a bea ceaiul la bufetul gării.

În timpul lipsei lor se urcaseră alți câțiva călători, între care un moșneag înalt, zbârcit, bărbierit, fără indoială negustor, cu blană de vidră și șapcă de postav cu cozoroc mare. Așezându-se în fața cucoanei și a avocatului, negustorul acesta intră în vorbă cu un tânăr care părea a fi vreun funcționar comercial și care se urcase și el tot de aici. La început, tânărul funcționar observă că locul era ocupat, iar bătrânul îi răspunse că el avea să coboare la prima stație. Astfel începu discuția lor.

Stând cruciș, nu departe de ei, am putut urmări uneori crâmpoie din convorbirea lor, atunci când ceilalți nu vorbeau. Negustorul spuse mai întâi că se duce la moșia lui, la o stație depărtare de acolo. Apoi, ca întotdeauna, se vorbi despre negoțul Moscovei din acel timp; pe urmă, ajunseră la bălciul din Nijni Novgorod. Tânărul funcționar se lăuda cu faptul că îi cunoștea bine pe oamenii care își duceau traiul veseli în acele locuri, dar, fără să-l lase să sfârșească, bătrânul începu la rândul său să descrie petrecerea care se făcea odinioară la Kunavino și la care luase deseori parte. Era – nici nu mai incapa vorbă de asta – mândru, grozav de mândru! Și povestea cu o vădită bucurie că într-o zi se îmbătase la Kunavino și făcuse atâtea isprăvi, încât puteau fi spuse numai la ureche. La auzul acestor vorbe, funcționarul izbucni într-un puternic hohot de râs, iar moșneagul, râzând și el, își arătă doi dinți galbeni.

Nemaiauzind altceva mai de seamă, m-am sculat ca să dau o raită pe platformă, înainte de plecare. M-am întâlnit la ușă cu avocatul și tovarășa lui.

— N-o să mai fie timp, imi spuse avocatul. Trebuie să sune a doua oară.

Și, într-adevăr, abia am ajuns până la capătul trenului, că și sună clopotul. M-am inapoiat la locul meu. Avocatul și cucoana continuau să vorbească cu insufletire. În fața lor, tăcut, bătrânul negustor privea înainte-i cu ochiul aspru și mestecând cu vârful celor doi dinți cu dezaprobare și mânie.

Apoi, ea i-a spus lămurit bărbatului său – spunea avocatul în clipa când treceam – că nu mai poate, ba chiar că nu mai voia să mai trăiască cu dânsul, deoarece...

Nu am putut auzi urmarea. Alți călători se urcau după mine; conducătorul trecea, un hamal alerga. Când, în cele din urmă, tot zgomotul acesta se liniștea, am auzit iarăși vocea avocatului. De la particular, convorbirea trecuse la considerații generale.

Apoi apar neînțelegerile, dificultățile materiale, disputele între cele două părți, după care cuplul se desparte. În vremurile de demult, rareori se întâmpla așa ceva. Nu-i așa? îi întreabă avocatul pe cei doi negustori, încercând în mod vădit să-i atragă în conversație.

Bătrânul era gata să răspundă, dar în acea clipă trenul se mișcă din loc. Descoperindu-și capul, el începu să-și facă cruce și să mormăie o rugăciune. Curtenitor, avocatul se întoarse și așteptă.

Sfârșindu-și rugăciunea și făcându-și de trei ori semnul crucii, bătrânul își indese bine șapca pe cap, se așeză comod la locul lui și spuse:

Da, domnule, se vedeau astfel de cazuri și pe atunci, dar mai puține. În vremurile noastre, nici că se poate să nu fie așa. Am ajuns foarte învățați.

Zgomotul trenului care alerga cu o goană din ce în ce mai aprigă mă împiedica să aud bine, dar, cum această convorbire mă interesa, am schimbat locul pentru ca să fiu mai aproape de vorbitori. Vecinul meu, domnul nervos cu ochii strălucitori, părea că se interesează și el de această discuție, căci, fără a-și părăsi locul, ciuli urechea.

Dar ce rău este în a învăța? întreabă cucoana cu un nelămurit zâmbet. Era mai bine odinioară, când tinerii se căsătoreau fără să se fi văzut? reîncepu doamna numaidecât, răspunzând, așa cum fac femeile, nu la ceea ce rostise interlocutorul ei, ci la ceea ce cugeta ea că voia să spună. Era iubire? Se putea iubi astfel? Lucrul acesta nu interesa! Te căsătoreai cu primul ins ce ți se prezenta și sufereai o viață întreagă. După părerea dumitale, era mai bine așa?

Cucoana părea că se adresează mai mult avocatului și mie, decât bătrânului căruia îi vorbea.

Am ajuns prea învățați, repetă negustorul, aruncându-i cucoanei o privire disprețuitoare și lăsând întrebarea ei fără răspuns.

Totuși, aș dori să știu ce legătură vezi dumneata între învățătură și viața conjugală, zise avocatul, în timp ce un zâmbet imperceptibil îi trecea pe buze.

Negustorul era gata să răspundă, dar cucoana îl intrerupse.

Nu, timpurile acelea au trecut de-a binelea! exclamă ea. Dar avocatul o opri:

Scuză-mă, te rog, dar lasă-l pe domnul să-și exprime părerea, spuse el.

Toate relele de la învățătură pornesc... Pentru că nu mai există temere, continuă cu convingere moșneagul.

Se unesc două ființe ce nu se iubesc și te miri apoi că gospodăria merge hârâind, se grăbi să spună cucoana, adresându-se avocatului, mie și, în același timp, funcționarului, care asculta convorbirea zâmbind, stând în picioare, rezemat de speteaza băncii. Numai dobitoacele se pot imperechea după bunul plac al proprietarului, pe când oamenii au înclinații, atașamente, continuă cucoana, ca să-l atâțe pe negustor.

Nu ai dreptate, doamnă, să vorbești astfel, răspunse moșneagul. Dobitocul e dobitoc, pe când omului i-a fost dată legea.

Dar cum să trăiești cu un bărbat pentru care nu simți niciun pic de dragoste? continuă să spună cu grabă cucoana, lacomă să-și exprime idei pe care părea că le crede foarte puternice.

Mai înainte-vreme, nu se îngrijea nimeni de fleacuri, spuse cu infumurare bătrânul. Asta-i noutatea din zilele de azi! Pentru un „da”, pentru un „nu”, femeia spune imediat: „Te

eliberez de angajament. Plec din casa ta". Obiceiul a apărut chiar și la țarani. „Na, spune femeia, uite-ți că mașile și izmenele! Eu plec cu Vanka pentru că e mai cret decât tine.” Încercați de-mi judecați lucrul acesta! Teama – asta ar trebui să fie prima regulă de viață a femeii.

Funcționarul ne privi pe toți, parând că și stăpânește un zâmbet: era gata să râdă de cuvintele negustorului sau să le aprobe? Depindea de ceea ce vor face și ceilalți.

Ce teamă? întreba cucoana.

Ce teamă? Acea de bărbatul ei!

Ia lăsa rămane om, timpurile acestea au trecut! spuse doamna, nu fără voioșie.

Aceste timpuri nu vor trece, doamna. Așa cum a fost creată Eva dintr-o coastă a bărbatului, așa va rămâne în vecii vecilor! spuse cu foarte multă asprime moșneagul, scuturând din cap în chip triumfător.

Funcționarul hotărî numai decît că negustorul avea dreptate și prinse a râde zgomotos.

Numai bărbatî judeca așa, spuse cucoana, nedorînd să se dea batura și întorcându-se spre noi. Libertatea v-o luați numai pentru voi, pe femeie vreți s-o țineți sub zăvor. Totul le este îngăduit bărbatîlor, nu-i așa?

Nimeni și nimic nu îngăduie ceva, exclamă negustorul, atîta numai că nu mai crește nimic pe acasă cu bărbatul, pe cînd femeia este un... vas delicat! continua negustorul cu severitate.

Însemnata moșneagului se impunea în chip vădit în ochii ascultătorilor săi. Chiar și cucoana se simlea învinsă, dar tot nu voia încă să predea armele.

Firește, reîncepu ea, dar recunoști că femeia este o faptură omenească înzestrată cu simțiri de aceeași valoare ca și ale bărbatului... Ce-i mai rămîne, deci, să facă, dacă nu-și iubește bărbatul?

Dacă nu-l iubește! repetă cu o voce ca de tunet negustorul, încruntînd sprîncenele și mușcîndu-și buzele. O să-l iubească cu de-a sila, zău așa!

Acest neașteptat argument îi plăcu foarte mult funcționarului comercial, care scapă o șoaptă aprobatoare.

Ba nu, n-o să-l iubească! glasul cucoana. Dacă nu-i la mijloc dragoste, nimeni nu poate fi obligat să iubească în ciuda propriilor sentimente!

Și dacă nevasta îl înșeală pe bărbatul ei, ce e de făcut? întreba avocatul.

Asta nu trebuie să se întîmple, răspuse moșneagul. Trebuie să aiba ochii în patru!

Dar dacă totuși se întîmplă? Caci, în sfîrșit, se poate întîmpla orice.

Se poate întîmpla în rîndul celor din înalta societate, dar la noi nu, răspuse negustorul. Iar dacă bărbatul este atît de prost încît să nu-și poată ține femeia în frâu, înseamnă că a ales greșit pe cine să petească. Oricum, asta nu-i motiv de scandal. Dragoste sau nu, asta nu trebuie să tulbure liniștea căminului. Orice bărbat trebuie să știe să-și supună soția. Are toată puterea de care are nevoie. Numai un idiot nu reușește s-o strunească.

Toți tăcuseră. Funcționarul comercial se mișcă, se apropie încă și mai mult și, ținînd să-și spună și el vorbulița, cuvînta:

Ei bine, e tocmai ceea ce i s-a întîmplat unuia dintre prietenii mei. Mare lucru din acest scandal nu pricep. A dat peste o femeie fără caracter care a vrut să-și facă de cap. Bărbatul este totuși un băiat așezat și nu lipsit de învățatură. Dînsa a făcut începutul cu contabilul. Bărbatul a încercat s-o facă să judece, la început cu blîndete. Zadarnică truda! Din josnicie în josnicie, femeia a ajuns să-i fure banii. Bărbatul se gîndea s-o bata. Ei bine, femeia nu a făcut altceva decît să se ticaloșească și mai rău. S-a dat în dragoste, iertați-mă că va spun, cu un jidov, cu un nebotezat! Ce mai era de făcut? A lăsat-o. Și traiește ca burlac, pe cînd femeia bate caldarîmurile.

E un idiot! declară bătrînul. De ce a lăsat-o să ajungă așa? De-ar fi strunit-o frumos și bine, dacă ar fi ținut o mîna fermă asupra ei, ar fi trait acum cu dînsul ca o femeie cinstită și nar mai fi fost niciun pericol! Toată șiretenia constă în a nu-i da frâu liber încă de la început. Nu te crede niciodată în calul tău în cîmp liber, nici în nevastă-ta în casa ta!

În acea clipă, conductorul veni să ceară biletele pentru stația următoare. Moșneagul i-l întinse pe al lui.

— ...Pentru că, vezi tu, trebuie un frâu pentru seminția femeiască. Dacă nu, totul e pierdut. — Dar voi, la Kunavino, nu ați dus-o tot într-o veselie cu fetele drăguțe de acolo? Întrebă avocatul cu un zâmbet.

— Acesta este un capitol aparte, zise negustorul serios. Rămas-bun! adăugă și se ridică să plece. Își scoase sacul de drum de sub bancă, se înfășură în blană și ieși, ridicându-și șapca.